

CZÁPÁK A QUARNERÓBAN.

Irta: LEIDENFROST GYULA.

REKKENŐ melegben, mikor a karsztos sziklák szinte izzanak, dermesztő bőrában, mely néha embereket sodor a vízbe, éjjel-nappal ott gubbaszt a tonnára magas létrájának tetején az űr: lesi a tinhalak ívó csapatait. Csak a holdvilágos éjszakák jelentik a megváltást számukra. Csöndes nyári éjeken, mikor a hold fénye csillog az apró hullámok tetején: leszállhatnak űrhelyükről. Ilyenkor hiába virrasztanáknak, a fénylő felszín alá nem láthatni. Sötét éjszakákon, különösen meleg nappalok után, erősen fénylik a tenger. A mélységben rejtélyes, fénylő alakok surrannak el a halász űrhelye alatt s a vízben apró kis szikrák czikkáznak mindenütt. Ezzel árulják el a tinhalak is közeledésüket. Mintha izzó halak közelednének. A holdvilág azonban véget vet a tüneménynek. Hogy azonban a hálóba kerülő tinhalakat mégis el ne szalaszszák, a tonnárak bejáratába könnyű függőhálót akasztanak. Az űr lefekszik a parton s a karjára csavarja a háló kötelét. Alhatik bátran, ha a nagy tinhalak belegabalyodnak a hálójába, fölrázza álmából a kötél s pár percz alatt talpon van az egész tanya.

A lukovói telepen egy szeptemberi holdas éjszakán nagy kiabálás riasztotta föl a halászokat. Az űr, a kinek a kötél a karjára volt kötve, ott lubiczkolt a part mellett a vízben, a tonnára közepén pedig szinte háborgott a tenger.

A háborgás oka csakhamar kiderült: egy közel hét méteres czápa került a hálóba. A czápa épen vadászaton volt: egy nagy, nyolczvan kilós tinhalat üldözött. Ezek ütköztek a függőhálóba s rántották a vízbe a kötélnél fogva az alvó halászt. Ugyan kellemetlen ébredése lehetett: a tengerben a farkával hatalmasan csapkodó czápa közelében!

Volt nagy riadalom. A hatalmas állat ott vergődött a sekély vízben. Sok vesződségbe került, míg a partra húzták, a hol teljes egy napig tartott a haláltusája. Míg küzködik a parton, vergődésével egész kavicsosöt zúdít a halászokra. Ilyenkor nem igen mernek közelébe menni. Ismerik a farka hatalmas erejét. A legtöbb szerencsétlenséget a czápa fogásnál épen az okozza, hogy nem ügyelnek eléggé a farkcsapásaira. Azért, különösen ha hajóról horoggal fogják a czápát, legelső dolguk erős kötélhurkot vetni a farkára és csak annyira emelik ki a vízből, hogy a kopoltyúnyílásai a levegőben legyenek.

Ámbár a tengerparti emberek ádáz gyűlölettel viseltetnek a czápák iránt, ezen

A lukovói czápa.

mindössze egy sebet ejtettek. Rendesen nagy erővel nagyobb fatuskókat dobálnak a torkába és hatalmas dorongokkal végeznek vele.

A mult nyáron kissé elkésve, de annál nagyobb tömegekben jelentek meg a vándorhalak. A hajók naponta tömve érkeztek tinhalakkal, melyek a nyár végén és az ősz elején nagy tömegekben jelentek meg az öbölben. Nyomukban járnak azután a czápák, nagy pusztítást végezvén közöttük. Tinhalvadászatuk közben kerülnek azután a tonnárákba. Az olaszországi tonnárákban néha 1500—2000 kgr. súlyú czápákat fognak, melyek CETTI szerint egyszerre 8—10 nagy tinhalat is képesek lenyelni. A tonnárák tulajdonosai nem is igen örülnek a czápa fogásnak, mivel nemcsak a halakat pusztítja, hanem igen gyakran összetépi a drága hálót is az így okozott kárt nem igen fedezi az a csekély összeg, a mit a Fiumei Tengerészeti Hatóság a czápa fogásért ad jutalom gyanánt. A négy méternél hosszabb czápaért járó 200 koronás jutalmat 1887—1895-ig összesen tizenkét ízben fizette ki a hatóság. A kisebbekért kevesebb jutalom jár. Az osztrák hatóságok már valamivel jobban jutalmazták a czápa fogást.

A mi vizeinkben többnyire nyáron, a tinhalakkal egy időben jelennek meg. Évente legfőljebb négyet-ötöt látnak. Dalmáciában és a nyílt Adriában már gyakoribb. KRIESCH szerint a Szezei-csatorna megnyitása (1869) óta az emberevő czápák a Földközi-tengerben is így az Adriában is sokkal gyakoribbak lettek. Tudtommal a mult nyáron a lukovói czápa volt a harmadik és többet nem is fogtak. A legnagyobb példány, a melyet eddig a Quarneróban fogtak, hét méteres volt s a lukovói czápa nagysága csak kevéssel maradt el e mögött.

A nagy czápák rendesen, de nem kizárólag, a partok közelében tartózkodnak s erre a mi sziklás, mély partjaink kiválóan alkalmasak. Leginkább a víz felszínén úsznak úgy, hogy hátuszójuk egy része ki is áll a vízből s ez előre elárulja közeledésüket. Roppant gyorsasággal úsznak, de fürgébb mozdulatokat tenni nem képesek. Érzékeik, különösen látásuk és hallásuk, kitűnően fejlett. A velük foglalkozó természetbuvárok igen magas intelligenciájú állatoknak tartják őket. Vadászataikat tervszerűen, nagy ravaszsággal és leleményességgel űzik. Abból, hogy régebbi vadászterületeiket ismételve fölkeresik, kifejlett emlékezőtehetségre kell következtetnünk. Ivadékaik iránt is nagy gondosságot mutatnak. Hogy eleveneket szülnek, azt már ARISTOTELES is tudta.

A nagy czápák falánksága közismeretes. Napokig követik a hajókat s a legkülönbözőbb, emészthetetlen tárgyakat is a legnagyobb mohósággal tüntetik el. Gyakran fognak a nyílt tengeren olyan czápákat, melyek gyomra csaknem pukkanásig tele van a legkülönbözőbb, kisebb-nagyobb tengeri állattal, ezeket nyitott szájjal való úszás közben nyelik el. Ha támad, akkor rendesen hátára fordul. Falánkságuk abban leli magyarázatát, hogy emésztőképességük nagyon gyors.

Érdekes, hogy míg a közönség a nagy czápákat az emberre nézve kivétel nélkül veszedelmesnek tartja, addig a természettudósok közt ez még ma is élénk vita tárgyát képezi. Számtalan esetet írtak le, melyben a czápák az élő embereket nem támadták meg, sőt erről egy természetbuvár — PECHUEL-LOESCHE — közvetlenül is meggyőződést szerzett. Egy ízben a buzaszökető egy farkcsapással szétzúzta csónakukat s a hajóroncsokba kapaszkodva, órákat töltött a czápák között, a nélkül, hogy a legcseké-

lyebb bántódása is esett volna. Viszont számos esetben nagy vakmerőséggel támadtak meg s ragadtak el fürdőző és halászó embereket, miközben nem egyszer kerültek zátonyra a sekélyebb vízben. Így fogtak — állítólag — néhány évvel ezelőtt egy czápát az isztriai partokon is. Az «Oesterreichische Fischereizeitung» 1908-i évfolyamában közöltek tudósítást egy czápatámadásról, mely Selve és Ulbó közelében történt. A czápa egyetlen farkcapással egy csónakot borított föl, mely alkalommal a bennülők közül egy leány eltűnt, ez pedig valószínűleg a czápa áldozata lett. Egyéb, a Quar-

A lukovói czápa fogadtatása Fiumében.

nerón belül történt czápa-esetről nincs tudomásom s ennek az esetnek a hitelességéhez is — ámbár szaklap közölte — szó fér.

Nagy czápákra rendszeresen nem igen vadásznak, mivel ez kevés haszonnal jár. Érdes bőruket csiszolásra, polirozásra használják, a fogait pedig aranyba foglalva óralánczán viseli a tengerpart minden tehetősebb lakója.

A fogaik szépek, rendkívül hegyesek és élesek. Ezek teszik a czápát annyira veszedelmessé. Számuk százon is fölülr van s ezek alapján az emberevő czápák különböző fajait is meg lehet különböztetni, a melyek mindnyájan azonos életmódot élnek.

A Quarneróban MATISZ szerint három faj szokott megjelenni. Az orrmányos czápa (*Lamna cornubica*) és az emberevő czápa (*Carcharodon Rondeletii*) fogai háromszögletesek, az utóbbinak széle finoman fűrészkes, az előbbié csak a tövén. A harmadik

faj a hegyesorrú czápa (*Oxyrrhina Spallanzanii*), melynek hosszú, hegyes és épszelű fogai vannak.

A legveszedelmesebb ezek között a *Carcharodon*, a melyhez a lukovói is tartozik. Ennek a hatalmas fogai már a krétakorú rétegekben is előfordulnak. A Challenger-expedició pedig azt az érdekes fölfedezést tette, hogy a Csendes-Óceán fenékiszapjában, Polinézia és Amerika nyugoti partja közt, igen gyakoriak az olyan *Carcharodon*-fogak, melyeknek átmérője a tövén 7 cm. Minthogy ilyen nagy fogakkal bíró czápát nem ismerünk, valószínű, hogy ezek az óriás czápák nemrégiben pusztultak ki. Ma is élő rokonaik már jóval kisebbek, de mindamellett még mindig tekintélyes hosszúságot érnek el.

A vendégkép ellátogató nagy czápa-fajokon kívül számos czápa-faj lakja állandóan az öblöt. Ilyenek a kutyaczápa, bikaczápa, macskaczápa, a tengeri malacz, töviskes czápa, tigrisczápa stb. Ezek jóval kisebb ragadozóhalak, a melyek a fenéken tartózkodnak és éjjel járnak zsákmányolni. A Quarneróban különösen a Maltempo bejáratában, a Scoglio di San Marco mellett, találni őket bőségesen. Nagyon jámbor, lusta állatok, a melyekre — csekélyebb értékű húsup miatt — halásznak is. Akváriumban rövid ideig élnek s a látogató közönség csodálva szemléli őket. A czápa nevet a közhit az emberevő czápa fogalmával kapcsolja össze. Pedig ezek közül is megnő egyik-másik olykor 3—4 méterre is.

Az emberevő czápa fogása nagy esemény a partokon. A jutalom fölvétele alkalmával rendszeren Fiuméba viszik s a halcsarnokban állítják ki. Ilyenkor fordul elő a legtöbb iskolakerülés, minden épkézláb ember csodájára jár a czápanak. A mutogatásnak vége rendszeren az, hogy hatóságilag sülyeszitk a tengerbe a már erősen fölözslésnek induló őshalat.

Ezt a sorsot eddigelé csak két czápa kerülte el. Az első, egy $4\frac{3}{4}$ méteres példány, melyet Portoréval szemközt a szerszticai tonnárában fogtak 1895 szeptemberében, a millenniumi kiállításra, onnan a Nemzeti Múzeumba került. A másik a lukovói czápa volt, a melyet a tonnára tulajdonosa a fővárosba küldött mutogatni, hogy meggyőzze azokat, kik a czápa létezését eddig kétségbe vonták. Ennek a példánynak szomorú históriája a napilapokból eléggé ismeretes. A tengerek urának, a rémes mondák hőségének most a csontvázát preparálják ki nagy szakértelemmel a városi gyepmester telepén, hová utolsó gazdája kiszállította.

